

Белите хроники на Витанов

Хроника 1: Академик Стойчо Панчев

Николай К. Витанов
Институт по механика, БАН

На другия бряг на Дунав в Будапеща

Известно е, че често пътувам в чужбина. И често ви разказвам за пътуванията си. И тази поредица от разкази ще започне така. И тъй, седях на една пейка на брега на Дунава в Будапеща пред старата сграда на университета Корвинус, който пък е до моста на Сиси – прочутата австроунгарска императрица. Седя си и гледам другия бряг на реката, където казват, че сто и повече години е била българската граница. И си мисля що за българи са били ония по Крумовото време и малко след това и що за българи има днес. Пред мене бавно плуват корабчета с туристи, а покрай мен спокойно се разхождат гражданите на големия и красив град. А аз си седя и си мисля. Мисля си, че българите са били силни, когато хановете им са живеели сред народа и са се грижели за него.

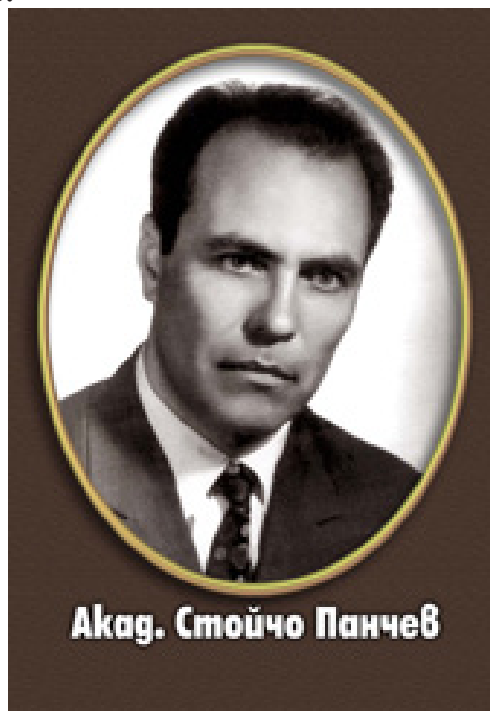
Тогава и българската граница е минавала посред днешна Унгария. После болярите са се изпокрили по крепости по хълмове и върхове, а народът е трябвало да им работи ангария по 300 дни в годината. И границите на България тръгнали на югоизток. Та полека, полека стигаме да наши дни, където народът пак тъне в мизерия, а това, което се самонарича елит служи вярно на поредния чужд господар. Та с такъв елит нищо чудно границите на държавата да се свият и още. Но все пак, мисля си, има малко на брой хора, които носят в себе си духа на ония, старите българи, дето показали на армиите на Карл Велики и на Никифор къде зимуват раците (а на главата Никифорова и нещо друго). И си мисля, че е добре да напиша две поредици от хроники – бели хроники за светлата памет на част от тези хора, които градияха и пазиха науката в България. И черни

хроники - за позора на онези другите, които доведоха държавата и науката до това състояние. Ще започна с белите хроники и ще ви разкажа за хората, с които съм работил, с които сме се борили за оцеляването и развитието на българската наука и които вече ги няма. Те отидоха в един по-добър свят, а пък аз считам за важно споменът за тях да остане. И можете да сте сигурни, че ще намеря добри думи за всеки, с когото сме работили за развитието, популяризацията и опазването на науката в България. Нека, когато нас вече ни няма, бъдните поколения да знаят и доброто и лошото и грозното. Нека да знаят кой какво е правил и кой за какво се е борил. Нека да знаят истинските дела и фалшивите думи, достойните постъпки и лицемерието. Пък нека да ни съдят както намерят за добре.

Тъжни размишления в църковния ъгъл по време на едно поклонение

В края на август 2014 година почина академик Стойчо Панчев. Отиде си

големият радетел за развитието на нелинейната динамика и теорията на хаоса в България. Човекът, допринесъл много тези идеи да пуснат корени у нас.

Фигура 1. Нека така го запомнят бъдещите поколения.

Не обичам много да ходя по поклонения и погребения, макар и да знам, че с годините това ще се промени. Но

БГ Наука е бесплатно, защото знанието трябва да достига до всеки.

БГ Наука е електронно издание, за да може всеки българин по света да има достъп до него.

Ако БГ Наука Ви харесва, дарете и помогнете!

<http://nauka.bg/forum/index.php?showtopic=11317>

на това поклонение в църквата „Свети седмочисленици” отидох. И докато църковната служба течеше, си мислех. Мислех си, че мрежата от съратници е в основата на доста неща на този свят. И че позициите в тази мрежа се увеличават или намаляват, опразват се и отново се запълват. И от уменията на текущия състав на мрежата зависи дали тя ще се разраства или ще се свива. Службата свърши. Наредих се на опашката за поклонение. Простих се с академик Панчев и като излизах от църквата се запитах – това ли е то? Така ли свършва всичко? Нима всичките усилия и стремежи свършват във вечната тишина? Не, повторих си, всичко зависи от мрежата от съратници, която човек остава след себе си. И от качеството на членовете на тази мрежа. И ако те са качествени, делото на мрежата е като храм. Един камък пада и друг идва на мястото му. Тъй камъните си отиват, а храмът стои. И в реда на тези мисли, през главата ми мина и мисълта, че академик Панчев не си е отишъл съвсем. Като професор по механика, нека ви го обясня механистично. Ако аз съм като едно топче, движещо се из гигантското житейско пространство, имащо много измерения, взаимодействието ми с другите хора променя повече или по-малко траекторията ми из това пространство. Иначе казано, различните хора ми влияят повече или по-малко по пътя ми през живота. И това влияние е частичка от тях, която остава при мен, докато съм жив. И се предава по-нататък чрез моето влияние върху житейските траектории на други хора.

От тази гледна точка, влиянието на академик Панчев върху мен бе доста силно, а житейската ми траектория с неговите съвети и със съветите на неговите познати успешно избягваше областите, съдържащи прекалени неприятности. Сигурен съм, че така е било не само с мен, а и с много други хора. А сега нека ви разкажа историята на нашата съвместна работа. Година по година.

1994-та година

Тогава, преди 20-на години аз тръгнах по житейския път, по който щяхме да се запознаем със Стойчо Панчев. Срещали сме се и преди – по коридорите на факултета, в които аз учех като студент, а той преподаваше като професор. По едно време даже си мислех да отида на това, което днес се нарича магистратура в неговата катедра, но реших да отида на друго място. Големият началник в небето обаче е имал интересни планове за мен (и само той си знае какво още има да става) и аз съвсем неочаквано за мен започнах да се занимавам с механика на флуидите в Германия. Това е интересна история и някой ден вероятно ще ви разкажа и за нея – как исках да отида на специализация при Херман Хакен – бащата на синергетиката, а попаднах при Фридрих Буссе – човекът, от когото научих основите и тънкостите на механиката на флуидите и на много още неща. Та, както и да е – в един прекрасен ден се озовах в Байройт (прекрасният малък град в Бавария, известен с провеждането на прочутия Вагнеров фестивал), където имаше силна група

от професори по механика на флуидите и попаднах при научно най-силния от тях (наричан на шега китайският император заради многобройните му докторанти). И ето ме в кабинета на Буссе и той ми задава въпрос:

-Прочетохте ли статиите, които Ви пратих?

Дори и човек да е специалист по механика на флуидите, трудно четете статиите на Буссе. Като му свикне човек на стила, вижда, че статиите са много добре написани, но докато се учи, изпитва страшни трудности да повтори сметките. А аз едва знаех какво е уравнение на Навие-Стокс. Опитах се да прочета двете обзорни статии (писани от него разбира се), които ми беше пратил, но безуспешно. Нищо не ми влизаше в главата (да, младежи, кариерата на някои професори почва и така – не всички са гении още щом се родят). Та отговорът ми бе логичен:

-Четох, но нищо не разбрах.

Бусе се понамръщи. Вероятно си е помислил, че нищо няма да излезе от този специалист от Източна Европа. А може и да не си е помислил това, защото ми показа два листа. Единия беше избродиран целия с огромни уравнения, а на другия имаше само три и то не много дълги уравнения.

-Е, с какво искате да се занимавате докато сте тук? – попита Буссе – с това (и посочи листа пълен с уравнения) или с това (и посочи другия лист).

Аз се препотих. Умът ми трескаво започна да работи. „С тези огромни уравнения на единия лист определено няма да се справя за кратко време” – помислих си аз и това бе спасителна

мисъл. Това бяха уравненията на теорията на динамото (теорията за генерация на земното магнитно поле), създадена и от Буссе и изискваща суперкомпютри, за да се получи някакво решение.

-Ами, искам да се занимавам с тези – казах аз и посочих листа с трите уравнения. Буссе се усмихна. Това бяха уравненията на вариационната теория на турбулентността – първата теория, която младият Буссе беше направил някога в САЩ. Казват, че първата любов не се забравя. А и всички останали докторанти и специализанти се лепяха като мухи на мед за теорията на динамото. Та старецът се зарадва, че някой иска да се занимава с теория на турбулентността.

И ето как започнах да се занимавам с механика на флуидите под ръководството на крупен германски учен. И пътищата ни със Стойчо Панчев неизбежно щяха да се пресекат.

1996-та година и запознанството ми със Стойчо Панчев

През лятото на 1996-та година, след като бях натоварил местния компютър на фирмата Крей да смята поредните горни граници на топлопреноса през слой флуид, се прибрах в България. Обстановката не беше никак весела и Буссе се притесняваше за мен. Аз, все още млад и глупав (не бях почнал да се занимавам с математическа социална динамика), не обръщах толкова внимание на надигащата се у нас икономическа и социална буря. И реших да проуча кой се занимава с механика на

флуидите в България. Нямах никаква представа за българската механика на флуидите, понеже изобщо не се интересувах от нея, преди да тръгна за Германия (защо и как тръгнах също е интересна история, която ще ви разкажа някой друг път). Не знаех даже, че в България механиката на флуидите е част от математическите науки (което показва колко неориентиран може да е един млад човек). И като попитах този и онзи (все неспециалисти в областта на механиката на флуидите) всички в един глас ми казаха, че трябва да говоря със Стойчо Панчев, тогава още член-кореспондент на БАН. Речено-сторено. През един хубав летен ден тръгнах към кабинета му на четвъртия етаж в старата сграда на Физическия факултет на Софийския университет. На третия етаж на площадката пред катедрата по теоретична физика се сблъсках с един от асистентите, които някога ми водеха упражнения и които както винаги беше отнесен от вихъра на мислите си за проблемите

на теоретичната физика. Асистентът едва не отнесе натрапника, дръзнал да мине покрай катедралата на чистата наука. След като не успя да го отнесе, асистентът го погледна презрително и продължи надолу по стъпалата. Не казвам как го изгледа натрапникът, който вече работеше на компютри, за които светилата на теорията беше само чувало, че съществуват. Но да не задълбаваме тук. Та натрапникът продължи нагоре към четвъртия етаж, където се намираха не толкова богоразбрани катедри. Отидох в края на коридора, почуках на вратата и след като чух едно „да“ – влязох. Посрещна ме един изненадан, но и любопитен поглед, който си задаваше въпрос от рода на „Кой ли е пък тоя?“. А аз, посмутен – все пак насреща ми стоеше член-кореспондент на БАН, започнах да се представям:

-Добър ден, аз съм Николай Колев Витанов (винаги се представям с три имена за да не ме бъркат с Николай Витанов Витанов) и в момента работя

БГ Наука е бесплатно, защото знанието трябва да достига до всеки.

БГ Наука е електронно издание, за да може всеки българин по света да има достъп до него.

НАПИШИ И ИЗПРАТИ СВОЯ СТАТИЯ!

<http://nauka.bg/forum/index.php?showtopic=16174>

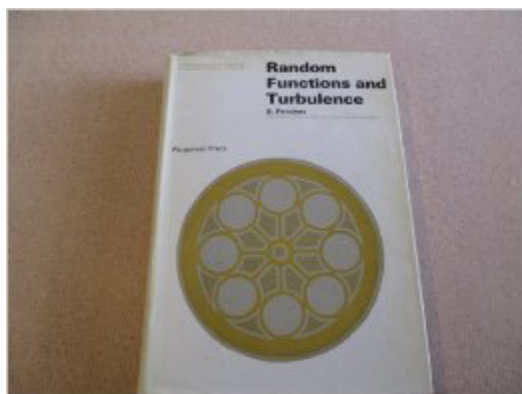
в областта на механиката на флуидите и по-специално в областта на теорията на турбулентността в Германия.

-В Германия ли? Къде в Германия? – любопитството на Стойчо Панчев нарастна.

-Ами в Байройт, при професор Буссе – отговорих аз.

-При Буссе!!!! – изненадата бе голяма. Но пък името на всеизвестния в средите на механиката на флуидите германски (и американски) професор веднага промени отношението към мене.

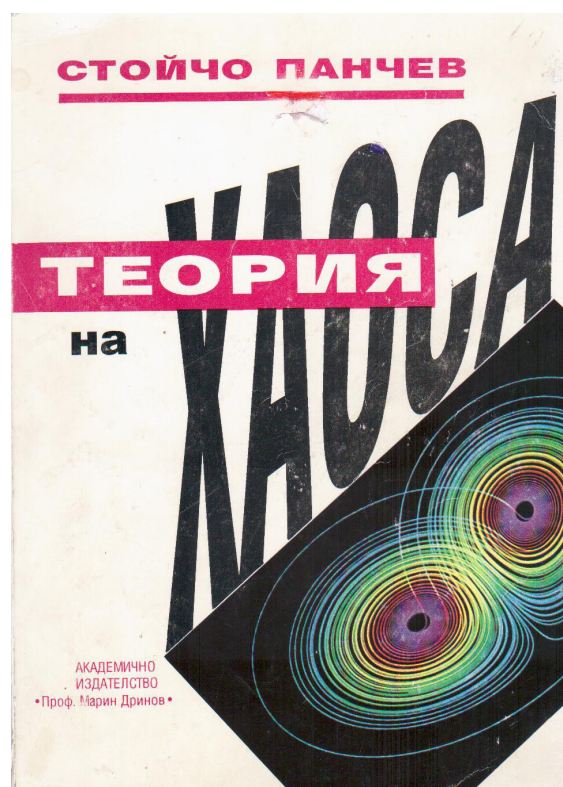
-Сядайте на диванчето и разказвайте с какво точно се занимавате в теорията на турбулентността в Германия – каза ми Стойчо Панчев и след десетина минути вече бяхме навлезли в дълбочините на турбулентността. Аз разбира се до този момент не знаех, че Стойчо Панчев е автор на много известна монография по приложение на случайни функции в теорията на турбулентността – фиг.2.

Фигура 2. Прочутата монография на акад. Панчев за случайните функции и турбулентността, писана по време, когато изследванията на турбулентността все още не бяха на мода (издадена

на български 1965г, преведена на руски 1967г, на английски -1971г, на китайски -1975г).

Като си говорихме си мислих, че най-накрая има един човек в България с когото мога да седна и да поговоря за това, което работя и той да ме разбере от първите няколко думи. След това професорът ми показва с гордост новата си книга „Теория на хаоса” – фиг.3.

Фигура 3. Една пионерска за България книга, писана по времето, когато се запознахме с академик Панчев.

Не бях започнал още да се занимавам с проблемите на тази бързо развиваща се теория, но се радвах, че имам сродна душа в родината ми, с която мога да споделям научните си търсения и постижения. Усещах, че и той се радва. Двете години престой при Буссе (тази

жива библиотека) даваха резултат и в главата ми имаше достатъчно знания, че да обсъждам специализирани теми с несравнимо по-опитния от мен Стойчо Панчев.

И така, наговорихме се и се разделихме, като си обещахме пак да се видим на следващата година.

1997-1998 години

Следващата година бе 1997. България се тресеше от социална нестабилност, аз бях все още при Буссе и се замислях за бъдещето си. Стойчо Панчев бе избран за академик и когато се срещнахме отново (пак през лятото) аз го поздравих, а той ме попита как вървят нещата и какво мисля да правя по-нататък. Бях раздвоен – от една страна обичах България, но от друга, условията за научна работа за младите хора като мен се влошаваха непрекъснато и приятели и колеги един през друг и непрекъснато ме съветваха да не се връщам или поне да не се връщам в България в този момент. Академикът не ми каза такова нещо, но пък надълго и нашироко обсъждахме, че има възможности за пост-докторски изследвания на запад и че аз все още съм млад и е добре да повиша квалификацията си.

На следващата година защитих докторат в Германия при Буссе (и както се шегуваха колегите: ако всеки докторант или специализант на Буссе се разглежда като автомобил, то след защитата на докторат при него, автомобилът се снабдява с мощен двигател и с надпис на капака BMW (Busse Mechanik Werke)). Та с такъв тунинг и

с такъв надпис на капака, за автомобилчето Витанов не бе трудно да намери пост-док и той бе в областта на нелинейния анализ на времеви редове – област, тясно свързана с теорията на хаоса. Това предполагаше, че научните ни траектории със Стойчо Панчев щяха да се сближат още.

1999-2004: Популационната динамика и идеята за първата книга.

За мен 1999 бе година на големи промени. Прекрасното време на набиране на опит в групата на Буссе свърши. Бях малко тъжен, но мястото където попаднах – един от институтите на могъщото Макс-Планк общество за развитие на науката в Германия, много ми допадна. Допадна ми защото бях в младежки колектив, ръководен от малко по-възрастния от мен и тогава в началото на възхода си Холгер Канц (днес известен като първи автор на класическата книга по нелинеен анализ на времеви редове). Та книгата тъкмо бе излязла, славата на Канц беше започнала да нараства, но все още около него нямаше много докторанти и пост-докторанти и малкото хора, които бяхме в неговата група, спокойно можехме да обсъждаме научната проблематика с часове с него (нещо, което днес вече е невъзможно и това е част от бремето на научната слава – човек не може да отделя толкова време на хората, които обучава, както по време на по-младите си години). Та всички се бяхме засилили да прилагаме методите на нелинейния анализ на времеви редове към различ-

ни системи под мъдрото ръководство на Канц и с бащинските наставления на неговия учител – прочутия Петер Грасбергер. На мен ми беше интересна популационната динамика и особено динамиката на човешките популации и затова полека започнах да насочвам научните си интереси в тази посока, като при това доразвивах идеите си в областта на вариационната теория на турбулентността. Беше славно време, когато от мен не се искаше нищо друго, освен да напредна бързо в областите на науката, с които се занимавах. И понеже съм бил свидетел на това колко ефективно се развива един българин, който има добри условия за работа, днес (както ви е известно) непрекъснато споря и хокам домораслите „специалисти”, които си мислят, че като държат заплатите ниски и условията за работа мизерни, ще постигнат нещо. Маймуни с трици не се ловят, а наука без пари и с гонения на учените не се прави. Тъй ме учеше големият организатор на германската наука професор Петер Фулде. Но кой е той, как се запознах с него и какво влияние върху мен имаха и имат разговорите с него за ефективната организация на науката – ще ви разкажа друг път. Сега – обратно към популационната динамика. Статиите ми се приемаха една след друга, а опитът ми растеше. В края на 2001 година се завърнах в България. Някои и до днес смятат това за грешка, тъй като лесно можех да избягам и аз в Америка и да си клатя краката в някой калифорнийски или чикагски университет (не случайно ви споменавам точно за тези

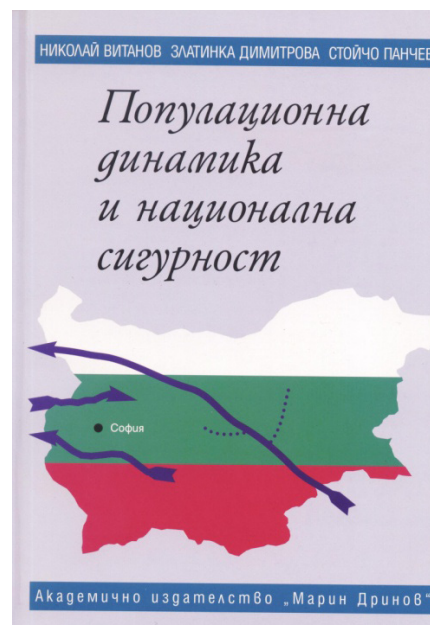
университети) до пенсия. И пак историята тук е интересна и пак ще ви я разкажа по-нататък. Но нека не се отклонявам – около 2003 година в главата ми започна да се оформя идея да се напише нещо за динамиката на човешките популации. Още повече, че вече активно работихме с жена ми по тези проблеми, а тя защити и докторска дисертация в областта на моделирането на динамиката на взаимодействия си популация. Поддържах тясна връзка с академик Панчев и той беше третият човек в този малък колектив. Най-напред се спряхме на идеята да напишем една статия, но бързо се отказахме. Причината беше, че провалите в областта на науката в България продължаваха един след друг, аз пишех колкото се може по-популярно и описвах, че на запад така не се прави, но никой не слушаше. Неолибералните и либертарианските идиотии се внедряваха една след друга у нас и резултатите бяха от плачевни по-плачевни. Но както е казал народа – луд умора няма. Та в обстановката на непогрешима лудост в управлението на българската наука, ние стигнахме до извода, че една статия ще мине и ще замине, без да остави някаква следа. Друг подход беше нужен тука. Защото демографската криза чукаше на вратата (а днес вече е факт), а етническият състав на населението и миграционните потоци от и към една държава хич не са тъй маловажни, колкото идеологическите чукове на поредния голям брат набиваха в чугунените глави на голяма част от по-първите хора у нас. Въпросът опираше и до националната

сигурност, където нашите компетенции не бяха никак големи. Накратко – имахме нужда от съвет. В такива моменти важно значение имат опита и връзките на по-възрастните колеги, които могат да помогнат траекторията в огромното житейско пространство да се насочи към правилната област. Академик Панчев познаваше нужния човек. И един ден във фоайето на днешната централна администрация на БАН, където е кафето можеше да се види следната гледка – нашият авторски колектив с доста материали по популационна динамика и относително неориентиран какво да ги прави и един симпатичен човек, който можеше да ни даде съвет – генерал Стоян Андреев. Срещата продължи доста повече от времето за едно кафе. Генералът ни изслуша, помисли и каза:

-Знаете ли какво, вземете и напишете една книга за популационната динамика и националната сигурност. Нещата, които сте направили, са много хубави. Може би сега няма да им се обърне много внимание, но след десетина години, когато миграционният натиск към българските граници се засили и хората по върховете на държавата започнат да се чудят, как да се оправят, ще има книга, която може да им свърши работа.

Какво да кажа днес – пророчески думи на стария генерал. Точно след 10 години, когато потокът от имигранти по южните ни граници силно нарастна вследствие на войната в Сирия, ние имахме какво да предложим на тези, които трябваше да се справят със ситуацията – фиг. 4. И важна роля за този

успех изигра академик Панчев, който ни осигури съвет от точния човек в точното време

Фигура 4. Първата съвместна книга с академик Панчев.

Оттам нататък нещата тръгнаха бързо и малката книжка (първата от трите ми съвместни книги с академик Панчев) се появи през 2005 година. Както бе предрекъл генерал Андреев, не и бе обърнато много внимание. Даже изследванията бяха наречени и оценени като безперспективни на един специализиран форум. Но времето тиктакаше в наша полза и днес никой вече не се съмнява, че тези изследвания са ценни, а някои от другите, които бяха тогава възвеличени за много ценни, всъщност не са. Но и това е една интересна история – как изследванията на Витанов едно подир друго бяха обявявани за безперспективни у нас, как чужденците ги намираха за много

перспективни и как след време книгите на Витанов бяха налични и намирани за много ценни (когато ножът опираше у кокала) пък парите за подкрепа на научните изследвания с милиони отиваха на други места. Но това си има и добри страни – днес държавата не може да каже, че съм и пилял парите. Нищо не съм пилял поради една проста причина. Никога не съм ръководил национални проекти, че да пиля пари. Всъщност не е съвсем вярно – ръководих един – за 7500 лева за 3 години и за него колективът получи първа награда на МОН за високи научни постижения. Но за смешките с отхвърлените ми национални проекти ще ви разкажа също някои друг път. Весело казано – ще е добре потомците да ги изровят тези проекти и рецензиите към тях и да вдигнат един паметник на съответните рецензенти. Там нейде до паметника на Иван Вазов. Та да се види какви рецензенти е раждала и продължава да ражда българска майка юнашка. Сега, обаче, нека се върнем към нелинейната динамика и нейните проявления в обществото.

2005 - 2009 година: социалната динамика без формули

Окуражени от появата на първата ни книга, тримата автори започнахме да мислим, в каква насока да продължим изследванията. Тук с академик Панчев бързо стигнахме до извода, че трябва да приложим методите на нелинейната динамика, теорията на хаоса и нелинейния анализ на времеви редове за анализ на обществени процеси. Темата набираше популярност в

развитите западни държави и ние решихме, че и в България трябва да се направи нещо по въпроса. И че трябва да се опитаме да запознаем българските учени – социолози, политолози, историци, балканисти и други с модерните математически методи, използвани в западната наука за анализ на обществени структури и системи.

И отново бяхме изправени пред проблем – първоначалните реакции на социолозите и политолозите, с които се срещаме, не бяха добри. По непонятни (тогава) за нас причини, математиката ги дразнеше. Те бързо издигаха защитни стени и не допускаха особено дълбоки дискусии за приложенията на математиката в науките за обществото. Всяко нещо, което излизаше извън рамките на елементарната статистика, като че ли ги плашеше. Писането на книгата напредваше, но с това се увеличаваше и усещането, че тази книга ще бъде неразбрана и няма да е от полза за тези, за които бе предназначена. Имахме нужда от съвет от човек, дълбоко запознат със социологията и другите науки за обществото. Който отново да насочи траекторията на нашия малък и сплотен авторски колектив в правилната област на житейското пространство. И тук отново на преден план излязоха опитът и познанията на академик Панчев. Той познаваше правилния човек. Понякога стават чудеса. Човек е чел, чел неща от някаква област и те са му в главата, но неподредени. И ето след един или няколко разговора с компетентен събеседник и изведнъж хаосът в главата се подрежда в монолитна структура.

Такова чудо се случи и с мен. Как стана ли? Ами ето как.

През една майска сутрин (след като закъснях за срещата в кафето на сградата на Централната администрация на БАН, защото тролеят попадна в задръстване покрай Ректората на Софийския университет) се запознах с вълшебника, който бързо подреди хаотичните ми представи за обществените науки и съществено допринесе, аз – човекът от естествените науки, да почна да разбирам учените от областта на науките за човека и обществото. Та благодарение на академик Панчев тогава аз се срещнах с член-кореспондента на БАН Стоян Михайлов, който бе дошъл в София специално за да ни даде съвет (младежта днес едва ли се сеща за този човек, който живее скромно на север от София, но по-възрастните вероятно дори леко са подскочили – да, да, за онзи същия Стоян Михайлов става дума). Съветите на този човек и тогава и днес определям за по-ценни от злато. Първото, което ми каза, е, че в книгата не трябва да има формули (и така заглавието на

книгата стана Социална динамика без формули) – фиг. 5.

Фигура 5. Социална динамика без формули – втората ни съвместна книга с акад. Стойчо Панчев.

След което ни обясни някои неща за социологията и социолозите – съвети, които ни помогнаха да опознаем по-добре начина им на работа и стила им на мислене. След края на разговора аз

сп. “Българска Наука”
www.nauka.bg

НАУЧИ ПОВЕЧЕ!

бях доста замислен. Стоян Михайлов тактично ми каза, че не бива да навлизам в света на социологията, тъпчейки с прусашки математически ботуши. Той ми даде съвета, че при сложните социални системи количествените анализи трябва да вървят ръка за ръка с качествените. И други съвети ми даде. Та обмяната на мнения бе много полезна за нашия авторски колектив. Опитът и познанствата на академик Панчев и съветите на член-кореспондент Михайлов насочиха усилията ни в правилната посока. Книгата излезе и не бе приета като нахлуване от страна на математици в света на социолозите. Това бе доста важно за една бъдеща съвместна работа с представители на науките за човека и обществото. А книгата и днес е интересна. Ако я прочетете, ще видите, че там се предсказва края на мултикултито (фалшива теория, яростно пропагандирана доскоро на запад, докато самите елити на западните държави не видяха, че концепцията не работи, защото води до появата на малцинства, които никак не искат да се интегрират както им се иска на наивниците автори на концепцията за мултикултито. Но тези наивници никак не познават механизмите на разширяване на ислямската държава от 7-ми век, където мултикултито е използвано по съвсем друг начин). Още, в книгата се предсказва и че Турция трудно ще влезе в Европейския съюз и вместо това може да се опита да възроди положението си от османските времена. И други неща се предсказват. И то представени така, че да не се използват формули (или пък да

не се виждат формулите, стоящи зад разсъжденията). Някои среди посрещнаха критиката над неолиберализма и либертарианството с насмешка, но настъпилата световна икономическа криза бързо превърна насмешливите приказки в жалко пелтечене, че видите ли либералните идеи пак щели да се възродят. Е, ще се възродят, що да не се възродят, след като неокейнсианските спасителни планове отново смениха памперса на закъсалите елити. Старите неолиберални и либертариански песни отново почват да се пеят на нов глас и нека да предскажа, че това пак ще доведе до криза и това ще бъде третият път, когато памперсът на елитите ще трябва да бъде сменен. Натъртвам на думата трети, пък вие си мислете за народната поговорка: „Веднъж стомна за вода (голямата депресия 1929-1933), два пъти стомна за вода (голямата криза 2008-201?) и накрая ...” Всъщност както съм подчертавал, истинският либерализъм не е това, което ви пърпорят последователите на Хайек (тия с постните пици) или на Милтън Фридмън (тия с държавата нощен пазач). Ще питате – а какво е истински либерализъм? Ами де да знам! Но защо ли ми се струва, че Кейнс е бил член на камарата на лордовете и член на Либералната партия. Спомнете си го това, като почнат да ви менторстват, че Кейнс бил едва ли не комунист. От мене да знаете – между Кейнс и комунизма има огромно идеологическо пространство, заето от „Капиталът” на един друг титан на икономическата мисъл. Всъщност, като гледате направленията в икономиката

– имаме марксистко такова и кейнсианско такова. Хайкеизъм и Фридманизъм няма. Хайек и Фридман са скрити в направление под друго име. Но нека да ги оставим в сянката на Адам Смит (който за техен срам не е и професор по икономика). И толкоз по въпроса.

2010-2012: Неустойчивости, хаос и турбулентност

След като написахме социалната динамика без формули, очевидната следваща стъпка беше да напишем нещо за социалната динамика с формули. Този естествен път обаче бе прекъснат, защото и тримата съавтори се вдълбочихме в механиката на флуидите. И докато с госпожа Димитрова разработвахме методи за намиране на точни решения на резервоара от нелинейни частни диференциални уравнения, който ни предлага механиката на флуидите, с академик Панчев и член-кореспондент Стефан Радев решихме да напишем една книга, каквато трябва да има във всяка уважаваща себе си национална наука (и още повече в наука в страна-член на Европейския

съюз): книга за неустойчивостите, хаоса и турбулентността в механиката на флуидите – фиг. 6.

Фигура 6. Третата ми книга с академик Стойчо Панчев.

Член-кореспондент Радев се захвана с неустойчивостите, академик Панчев – с хаоса, а моя милост – с турбулентността. От всички нас пръв бе готов с ръкописа академик Панчев. Писане-

БГ Наука може да се използва като учебно помагало по история, физика, биология и т.н. Материалите в списанието са поднесени по приятен и удобен за възприемане начин.

БГ Наука е безплатно, защото знанието трябва да достига до всеки.

БГ Наука е електронно издание, за да може всеки българин по света да има достъп до него.

www.nauka.bg

то му се удаваше, а големият му опит позволяваше да пише още по-бързо. И така, най-възрастният изпревари нас по-младите и като се виждахме, весело ни хокаше, че не напредваме с нужните темпове. Книгата излезе през 2012 г и ако искате да видите на едно място нелинейното уравнение на Шрьодингер, уравненията на Лоренц и тези на вариационната теория на турбулентността плюс поглед върху турбулентността от кулата на Лагранжевия подход в механиката на флуидите – всичко това ще намерите в тази неголяма по обем книга. Писана в славните времена, когато в България имаше трима човека, способни да напишат нещо такова. Дано и занапред да има такива времена. Но ще кажете: аха, щом повдигаш въпроса, драги ни Витанов, значи се съмняваш. Пък аз няма да отговоря нищо и ще ви оставя да гадаете.

Крайт на тази хроника

От 2013 година здравословното състояние на академик Панчев започна да се влошава. Като човек свикнал да наблюдава, наблюдавах с нарастваща тревога как този човек, който допреди година-две играеше тенис, започна да отпада. Това ме накара да се замисля доста за живота и здравето, пък и за смисъла на живота. След написването на книгата за неустойчивостите, хаоса и турбулентността, отново се върнахме към идеята за книга за социалната динамика с формули или за изложение на съвременните математически методи, които се използват за изследване (и сега внимание – предсказване

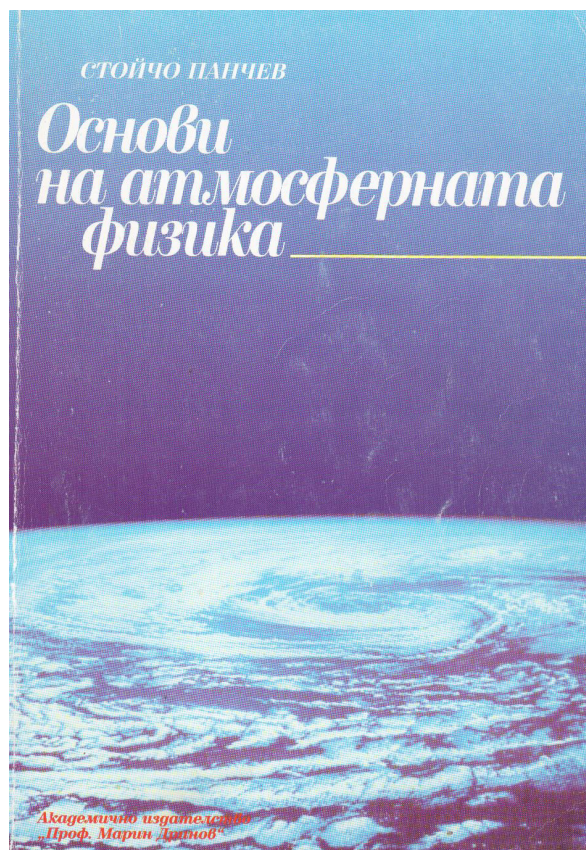
и контрол) на сложни социални системи. Започнахме първите разговори, даже започнахме обсъждане какво да се съдържа в книгата. И тогава академик Панчев си отиде от този свят. Та така драги ми читатели днес и читатели от бъдещето. Това бе хрониката на една продължителна съвместна работа с един благ възрастен човек с разностранни интереси – фиг. 7, който вече го няма.

Фигура 7. Спомени от времената когато младият Стойчо Панчев изследва океаните.

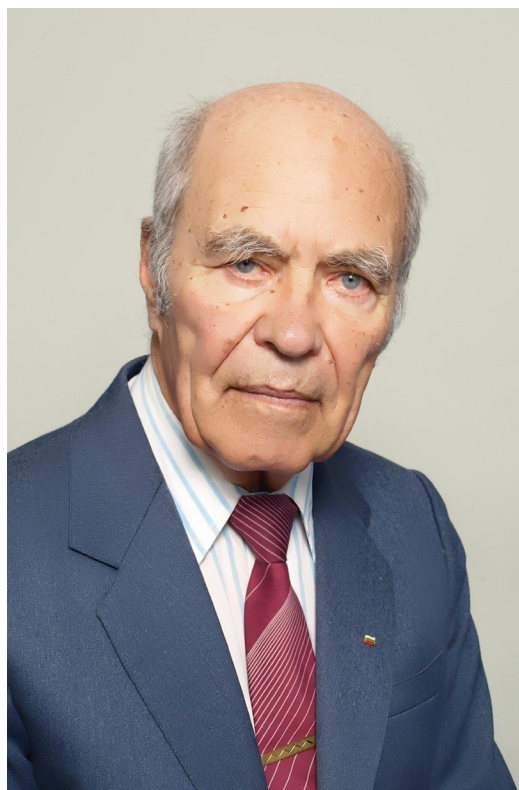
Мисля, че ви показах, че той не си е отишъл съвсем. И сега, като пиша тези редове, частичка от него е с мен. И по-неже стигнахте дотук в четенето на хрониката, частичка от него ще бъде и с вас. Академик Панчев бе един от хората, допринесли много за развитието и насочването в правилна посока на

еволюцията на големи части от българската наука – с водените лекции, с няколкото учебника написани от него, с многото научни и научно популярни статии... фиг. 8 .

Фигура 8. Една от книгите на акад. Стойчо Панчев, допринесла много за обучаването на кадри и за развитието на българската метеорология.

Аз се прекланям пред светлата му памет и ще продължа по пътя, по който заедно вървахме две десетилетия.

Фигура 9. И нека роденият покъсно, като гледа този храм, да си спомня за оногова, който го е направил.

И помня добре, че камъните може и да падат, но други трябва да ги заместват, защото храмът трябва да стои. На което започвам да уча и вас, по-младите.

БГ Наука е бесплатно, защото знанието трябва да достига до всеки.

НАПИШИ И ИЗПРАТИ СВОЯ СТАТИЯ!

<http://nauka.bg/forum/index.php?showtopic=16174>